

İZMİR 2. İDARİ MAHKEMESİ BAŞKANLIĞI'NA

İzmir

18/05/2005

İlgi: 22.02.2005 tarih ve 2005/66 esas no ile, bilirkişi raporu istenen 'Babalar' adlı oyun hakkında Bilirkişi Raporu'dur.

Mahkemeniz tarafından, rapora esas teşkil edecek olan oyunun yazılı metni, bu metnin sahnelenmesi sırasında kaydedilmiş olan elektronik ses kaydının yazılı dökümü, iddialar ve çeşitli tutanak ve dilekçeler ve savunmalar incelenmiş ve bilirkişide aşağıdaki kanaat hasıl olmuştur:

Babalar' adlı oyun, metaforik (eğretilmeli) bazı benzetmelere dayalı bir tür görünümündedir. Metnin esas olarak, daha önceki şikayet ve incelemelerde, bazı ayrımcılığa yol açıcı unsurları taşımakta olduğu (mezhepsel ve dinsel ayrımcılık yaptığı) ve gençlere ve topluma kötü örnek olduğu (içkiye özendirildiği, argo ve müstehcen sözcüklerin kullanıldığı ve eleştirel üslubun kullanıldığı) yönünde bir tespit ve suçlama geliştirildiği görülmektedir. Gerek bu açılardan bakıldığında gerek çeşitli vechelerden 'Babalar' adlı oyun ele alıp incelendiğinde, oyunun yukarıdaki tespit ve suçlamaları aşağıdaki nedenlere dayanarak taşımadığı kanaatine vardık:

Gerekçeler:

- Her toplum, kendisini oluşturan vatandaşlarının, o toplumu daha iyi daha gelişkin ve daha refahlı kılabilmek yolunda çabalarıyla gelişir. Bu çabaların bazıları müzakereler, bazıları uzlaşmalar bazıları da çeşitli boyutlarda tartışmalar, çatışmalar, kavgalar olarak cereyan eder. Diyebiliriz ki, bir toplumu demokrasiye götüren esas yol, vatandaşlarının kendi aralarındaki çeşitli düzeylerdeki temaslarıdır ve bu temasların hepsinin de uzlaşmacı olması değil, esasen çoğunun çatışmalı olması beklenilir. Demokrasi iyileştirmelerinin hemen her aşamasında bu türden temaslar, aynı anda devletin çeşitli kurumlarıyla da yaşanır. Diğer bir deyişle, demokrasinin gelişmesinin 'olmazsa olmaz' yolu, eleştirel düşünce ve karşıt düşüncelerin gelişmesi ama daha önemlisi bu düşünce zincirinde her aşamanın kendini ifade edebilmesinin yolunun açılmasıdır. Bir toplumda yukarıdaki şartı sağlayabilen devlet sistemlerine modern ve demokratik devlet adı verilir.

Bu esastan olarak, bir demokrasi sisteminin içinde, eleştirel bakışın geliştirilmesi; bir bozucu öge, bir suç ve vatandaşın demokrasi zihniyetini yıkıma götürebilecek bir bozuculuk değil, aksine olumlu bir sürecin başlangıcı olarak kabul edilmeli, ve hatta devletin çeşitli kademelerinde bu anlayışın yaygınlaşması da sağlanmalıdır.

- ‘Babalar’ adlı oyunda, ‘dinsel terim ve kavramların mizah konusu yapılmış’ olduğu ve ‘dini inançları rencide edici, nahos söylemlerin olduğu’ndan bahisle, oyunun yasaklandığı dile getirilmektedir. Oyunda, bir antik tanrı (Dionyzos) ve bir mezhepten bahsedilmekte (Bektaşılık) ve cennet ve cehenneme dair, halk arasında yapılanlara benzer bazı benzetmeler ile karikatürize edilmektedir. Burada unutulmaması gereken bir durum vardır: Selçuk Belediye sınırları içinde, pek çok köyde (ve hatta tüm Türkiye’de çeşitli mezheplerdeki pek çok bölgede de), Eylül sonuna doğru Dionyzos için yüzyıllar öncesinde yapılan benzer, çeşitli hasat ve bağbozumu şenlikleri yapılır ve bunların çoğu da antik çağdan günümüze pek az değişmiştir. Bu şenlikler, Alevi, Bektaşi veya Sünni hemen her vatandaş tarafından coşkuyla karşılanır ve onların daha eski bir geçmişle bağlarını yeniden kurmalarına da yardımcı olur. Bilindiği üzere, Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana en önemli ve ilk hedefi, Anadolu kültürüyle bağdaşmak ve bütünleşmek olmuştur. Selçuk ilçesi de, bu birlikte yaşama ve bütünleşmenin en somut örneklerini sergilemektedir. ‘Babalar’ oyunu da bu kültürü kapsama çabası olarak değerlendirilebilir.
- ‘Oyunda, içki içilmesinin, gençleri içkiye özendirilebileceğine’ dair kaygılar nedeniyle yapılmış olan suçlama ise mesnetsiz görünüyor. ‘Gençlerin, Model Kişilik ve Rol Alma Davranışları’ üzerinde yapılmış olan çalışmalar; son dönemlerde model kişiliklerin en çok medyadan ve günlük yaşamdan seçilmekte olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle, gençlerin özellikle etkilendikleri karakterler, daha çok medyadan ve günlük yaşamda karşılaştıkları yaşayan örneklerden oluşuyor. Selçuk ilçesi, hem turistik potansiyeli nedeniyle hem de tarihi kozmopolit yapısı nedeniyle Türkiye’nin en hoşgörülü yerlerinden birisidir. İlçede, Belediye belgeli onlarca yeme içme tesisi, hotel, motel ve pansiyon vardır. Özellikle yazın, semt bakkalından büyükçe hemen her marketin çeşitli yerli ve yabancı içkileri satış ruhsatı vardır. Şirince köyü ve pek çok köy de, kendi özel içkilerini yerli ve yabancı turistlere sunmaktadır. Diğer bir deyişle yazın yabancı turist potansiyeline bağlı olarak ve daha yaygın olsa da; kışın da, ilçenin hemen her sokağında içki içilen ve içkiyle bağdaşık çeşitli mekanlar bulunmaktadır. Selçuk Kaymakamlığı’nın kendi web (elektronik tanıtım <http://www.selcuk.gov.tr/default.asp?mid=298>) sitesinde: “*Şarapçılık: Selçuk ve civarında çok eski zamanlardan bu yana çok ünlü şaraplar yapılmaktadır. Bu yüzden bölgede şarapçılık özellikle Selçuk’un köylerinde önemli bir gelir kaynağıdır. Örneğin Şirince köyünde bu sektör oldukça gelişmiştir. Hemen hemen her evde şarap üretilmektedir. Bu üretilen şarapları siz ziyaretçilerimiz tadabilir ve beğendiğinizi de satın alabilirsiniz.. Ayrıca bu köyde her yıl Şirince Şarap Festivali de düzenlenmektedir. Bilgi edinebilmek için Şirince Köyü Muhtarlığı (tel: 0.232.898 3010) ile temasa geçebilirsiniz.*’ denmektedir. Bu durumda, oyunun içki içmeyi özendirme savı geçersizdir.
- Yine bu bab’dan olarak, insanın sadece görerek ve diğer uyaranları alarak değil, fakat asıl olarak akıl yoluyla olgunlaşmakta olduğunu söylemeliyiz. İnsanlar, kendilerine verili bir çevreyi değiştirirler, başka bir yaşam çevresi daha iyi bir yaşam için kendileri de değiştirirler. İnsanoğlunun gerilemeye ve yok olmaya karşı en önemli direnme gücü, onun değiştirme kapasitesidir. Bu kapasitenin temel harekete geçirici gücü ise akıl ve muhakeme yeteneğidir. Toplumsal yapının en geriletici olabildiği hallerde dahi, insanlar bu yollarla kendilerine daha iyi yaşam alanları kurmuşlardır. Bu nedenle, bir aklın, çok genç dahi olsa, kendisine her gösterilenden doğrudan etkilenmesi düşünülemez. Burada mühim olan, akıl ve muhakeme kapasitesinin geliştirilmesidir. Sanatsal faaliyetler ise, tarih boyunca insanların gerek bireysel, psikolojik gelişimleri gerekse grup ve görüşlerin birbirini anlama süreçlerinde ihtiyaç duydukları akıl, muhakeme ve duygusal arkaplana ilişkin bilgi sağlayan, insanlığın kalıcı faaliyetlerindedir.

- ‘Babalar’ oyununun müstehcen ve argo bulunduğu iddiaları için şunu söylemek gerekir: Bilimsel çalışmalar ve felsefe, müstehcenlik kavramının kişisel örüntülerle oluşmuş olduğunu, hatta son derece kişisel olabileceğini ortaya koymaktadır. Öyle ki, bazı kişilerin müstehcen bulduğu haller, sözler ve hareketler başka kültürlerce ve hatta başka kişilerce müstehcen addedilmez. Bu oyundaki tespitlerde de, müstehcenliğin hangi durumlarda yapıldığının net olarak anlatılmaması, genel olarak metnin müstehcen bulunduğu dair bir suçlamanın bulunduğu anlamına gelmektedir. Bilirkişi olarak, bu metnin müstehcenlik taşımadığı görüşündeyiz. Zira yukarıda da belirtildiği üzere, kamu vicdanını rahatsız eden esas unsur, toplumsal bir moralitenin zedelendiği zamanlardır. Bir sanat faaliyetinin geniş ve heterojen bir hedef kitlesi vardır ve doğal olarak bu kitlenin her ögesi benzer algılamalarda bulunması düşünülemez. Oyunu izleyen kimi seyircilerin bazı unsurları müstehcen ya da rahatsız edici olarak algılamaları da mümkün ve doğaldır; bazı şahsi kanaatler, algılar, toplumsal vicdanı ve ahlaki zedelemes. Fakat bir toplumda kamu otoritelerinin bütün toplumun müstehcenlik anlayışını belirler tarzda davranması, böylesi kişisel olarak oluşan bir sürece bütünüyle aykırıdır ve yurttaşlar tarafından sadece küçük bir grubun anlayışını yansıttığını düşünülmesi ve inandırıcı bulunmaması riskini taşır.
- Bir tiyatro oyununun bir edebi eserin çeşitli metaforlarının gözardı edilerek, sadece içerik olarak değerlendirilmesi; onun bir kurgu olduğunu dikkate almamaktır.
- Yine bu bab’dan olarak, kamu vicdanını zedeleyebilecek esas unsurun, bu oyunun izin sürecindeki belirsizlik ve kararsızlıklar olabileceğini düşünmek gerekir. Oyun, evraktan anlaşıldığı üzere ilçede iki kez sergilenmiş; ancak daha sonra İlçe Emniyet Müdürü’nün uyarısıyla incelemeye alınmış; yine emniyet marifetiyle oluşturulmuş bir kurul tarafından incelendiği bildirilerek bir rapor sonucu Kaymakam’ın da onaylamasıyla, yasaklanmıştır. Bu husustan olarak; oyunun önce oynanması sonra yasaklanması, kamu vicdanının rahatsız eden bir unsur olabilir ve bu kararsızlık hali ve güvenlik birimlerinin idari kararda baskın rol oynamaları; böyle kararların kişisel ve kararsız bir süreçte alındığına, alınmakta olduğuna dair bir genellemeye yol açabilir ve böylece kurumsal olarak sürekliliği esas olan devlet kurumlarına olan güveni sarsabilir.
- Yine bu bab’dan olarak; ilçe idari yetkilisi tarafından görüşüne başvurulmuş kurulun, yasaklamaya mesnet teşkil edecek olan suçlamaları; yerinde saymalı ve gerekçeli tespitlerle sunması da, oluşturduğu iddia edilen suç unsurunu ispata yarayacaktır. Bu tespitlerin yapılmaması, muğlak ve genel ifadelerle yetinilmesi, mesnetlerin subjektif olduğuna dair bir mefhum uyandırabilir ve yine bu hal de, yani sabitlenmemiş suçlamaların sonucu olarak vatandaşlık haklarının durdurulması da devletin güvenilirliğini sarsabilir. Vatandaşlarda haklarını özgürce kullanabilme konusunda ciddi bir zihinsel ve toplumsal engel oluşturabilir. Hakları konusunda belirgin ve tutarlı olmayan bir toplumda ise kamu düzeninden söz edilemez.

Yukarıdaki incelemelerden özetle, ‘Babalar’ adlı oyunun, daha önceden Kaymakamlık adına sunulan raporda belirtilen **5442 sayılı İller İdaresi Kanunu’nun 32. Maddesi ç Bendi** ve **2559 sayılı Polis Vazife Selahiyet Kanunu’nun 2. Maddesi a Bendi**’nde dayandırılan iddialara muhatap olmayacağı kanttındeyiz.

Dikkatinize ve bilginize saygılarımızla arz ederiz.

H. Neşe ÖZGEN

Doç. Dr.

E. Ü. Edebiyat Fak. Sosyoloji Böl.

Öğrt. Üyesi

Bornova İzmir

Melek GÖREGENLİ

Doç. Dr.

E. Ü. Edebiyat Fak. Psikoloji Böl.

Öğrt. Üyesi

Bornova İzmir

Şerife YAĞCI, Yard Doç. Dr.

E. Ü. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl.

Öğrt. Üyesi

Bornova İzmir